

מבוא לחשיבה החינוך לשוויון ואיסור הפליה

התלמידים שלנו הם "אזרחים" של מערכת החינוך.

מדינת ישראל צמחה מתוך חברה שמגנה על ילדיה. אנו מכירים במציאות של חברה מרובת תרבויות וזהויות, המכבדת את ההשתייכויות הקבוצתיות השונות. נקודת המוצא היסודית היא הילד עצמו, כאדם וכאינדיבידואל וההכרה בזכויותיו כפרט. התלמידים שלנו הם ה"אזרחים" של מערכת החינוך. המוסד החינוכי מפגיש "שונים" בתחומי עניין משותפים. ככזה אמור הוא לכבד את זכויותיהם של חברי קהילת המוסד החינוכי. ריבוי נקודות המבט התרבותיות, האמונות והאידיאולוגיות שאנו מצווים כיום לכבד, גוזר ריבוי של יצירת איזונים בתרבות הבית ספרית.

במגילת העצמאות של מדינת ישראל נאמר: "מדינת ישראל... תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין...." בסעיף זה באה לידי ביטוי הזכות לשוויון בפני החוק, כלומר: איסור הפליה לרעה. אין להפלות אדם לרעה רק בשל היותו שונה בדת, בגזע או בכל תכונה אחרת, אך יש להפלות לטובה קבוצות מסוימות באוכלוסייה, כגון: קבוצה עם מוגבלויות שונות, כדי לחזק את השוויון במתן אפשרויות לחיות בכבוד.

האמנה הבינלאומית בדבר זכויות הילד. ה נחתמה ביום 20 בנובמבר 1989.
האמנה אושררה במדינת ישראל בשנת 1991, זו המחויבות להטמיע את
האמנה בשדרת השלטון ובמערכת חוקים ונהלים.

עיקרון אי האפליה הוא אחד מארבעת העקרונות המהווים את ליבה של האמנה וחלים ביישומן על כל אחת מן הזכויות הקבועות בה

החינוך לשוויון ואיסור הפליה בא למלא אחר הוראת האמנה והיא עולה בקנה אחד עם עמדת ועדת האו"ם

המפקחת על יישום האמנה בדבר זכויות הילד ובמבחני OECD. מחויבות מערכת החינוך היא לכבד ולהבטיח כי כל
ילדה וכל ילד יהיו מוגנים מכל צורה של אפליה, תוך הגנה מירבית ומימוש הזכות לחינוך לכל תלמידה ולכל תלמיד.

המינוחים שנוקטת האמנה מלמדים שחלה חובה על המדינה להבטיח את הזכות למניעת אפליה.

סעיף 2(1) "המדינות החברות יכבדו ויבטיחו את הזכויות המפורטות באמנה זו לכל ילד שבתחום שיפוטם, ללא
אפליה משום סוג שהוא, ללא קשר עם גזע, צבע, מין, שפה, דת, השקפה פוליטית או אחרת, מוצא לאומי, אתני, או
חברתי, רכוש, נכות, לידה או מעמד אחר, בין אם של הילד, ובין אם של הוריו או אפוטרופסו החוקי.

(2) המדינות החברות ינקטו בכל האמצעים המתאימים להבטיח כי הילד מוגן מפני כל צורה של הפליה או ענישה
על-יסוד מעמדם, פעילויותיהם, השקפותיהם, או אמונותיהם של הורי הילד, אפוטרופסיו החוקיים, או בני משפחתו."
סעיף זה מתווה את מימוש עקרון אי האפליה כפי שהוא בא לידי ביטוי ברוב סעיפי האמנה.

סעיף 8 (1) המדינות החברות מקבלות על עצמן לכבד את זכותו של הילד לשמור על זהותו, לרבות אזרחות, שם וקשרי
משפחה כמוכר בחוק.

סעיף 22 ילד במעמד פליט – זכאי לקבל הגנה מתאימה וסיוע הומניטרי.

סעיף 23 (1) המדינות החברות מכירות בזכותו של ילד שכושרו הנפשי או הגופני לקוי ליהנות מחיים מלאים והוגנים
בתנאים המבטיחים כבוד, מקדמים עצמאות ומקבילים על השתתפותו הפעילה של הילד בחיי הקהילה.

סעיף 26 (1) המדינות החברות יכירו בזכותו של ילד ליהנות מביטחון סוציאלי.

סעיף 28 (1) מנחה לפיתוח יחס כבוד להורי הילד, לזהותו התרבותית, ללשונו וכן לערכיה הלאומיים של הארץ בה
מתגורר הילד, לארץ מוצאו ולתרבויות שונות מתרבותו הוא... להכנת הילד לחיי אחריות בחברה חופשית ברוח הבנה,
שלום, סובלנות, שוויון המינים וידידות בין כל העמים, קבוצות אתניות, לאומיות ודתיות...

(2) שום חלק מסעיף זה או מסעיף 28 לא יפורש כעילה לפגוע בחופש יחידים וגופים לכונן ולהנחות מוסדות חינוכיים.

סעיף 29 (1) הזכות לפיתוח יחס כבוד להורי הילד, לזהותו התרבותית, ללשונו וכן לערכיה הלאומיים של הארץ בה
מתגורר הילד, לארץ מוצאו ולתרבויות שונות מתרבותו הוא... להכנת הילד לחיי אחריות בחברה חופשית ברוח הבנה,
שלום, סובלנות, שוויון המינים וידידות בין כל העמים, קבוצות אתניות, לאומיות ודתיות...

סעיף 30 במדינות שבהן קיימים מיעוטים אתניים, דתיים, או לשוניים או אנשים שהם מילידי המקום המקוריים, אין
לשלול מילד השייך למיעוט כאמור או שהוא מילידי המקום את הזכות ליהנות מתרבותו, להצהיר על דתו ולקיים את
מצוותיה, או להשתמש בשפתו הוא.

סעיף 31 (2) מדינות יקדמו את זכותו של הילד להשתתף ללא סייג בחיי תרבות ואמנות וידאגו ליצירת הזדמנויות
מתאימות ושוות לפעילות תרבותית, אמנותית ומבדרת.

חוק זכויות התלמיד

ממסד לראשונה את הזכות לחינוך בחקיקה ראשית (סעיפים 1 ו-3) ומגן על תלמידים ותלמידות מפני הפליה בחינוך (סעיף 5) – "רשות חינוך מקומית, מוסד חינוך או אדם הפועל מטעמם, לא יפלו תלמיד מטעמים עדתיים, מטעמים של ארץ מוצא מטעמים של רקע חברתי-כלכלי, מטעמים של נטייה מינית או זהות מגדרית, או מטעמים של השקפה פוליטית, בין של הילד ובין של הוריו, בכל אחד מאלה:

- (1) רישום תלמיד, קבלתו או הרחקתו ממוסד חינוך;
- (2) קביעת תכניות לימודים ומסלולי קידום נפרדים באותו מוסד חינוך;
- (3) קיום כיתות נפרדות באותו מוסד חינוך;
- (4) זכויות וחובות תלמידים לרבות כללי המשמעת והפעלתם.

האמנה הבינלאומית בדבר ביעורן של כל צורות ההפליה הגזעית

סעיף 1 לאמנה מגדיר "גזענות" באופן הבא: האמנה אוסרת "כל הבחנה, הוצאה מן הכלל, הגבלה או העדפה, המיוסדת על נימוקי גזע, צבע, ייחוס משפחתי, מוצא לאומי או אתני, שמגמתן או תוצאתן יש בהן כדי לסכל את ההכרה, ההנאה והשימוש או לפגום בהכרה, בהנאה או בשימוש על בסיס שווה של זכויות האדם וחירויות היסוד בחיים המדיניים, הכלכליים, החברתיים, התרבותיים או בכל תחום אחר בחיי הציבור".

אמנה בינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות

סעיף 2

א. כל מדינה שהיא צד באמנה זו מתחייבת לכבד ולהבטיח לכל היחידים בתחומיה והכפופים לשיפוטה את הזכויות שהוכרו באמנה זו, ללא הפליה מכל סוג שהוא, כגון מטעמי גזע, צבע, מין, לשון, דת, דעה פוליטית, או אחרת, מוצא לאומי או חברתי, רכוש, ייחוס או כל מעמד אחר.

סעיף 24

א. לכל ילד, ללא כל הפליה בשל גזע, צבע, מין, לשון, דת, מוצא לאומי או חברתי, רכוש או ייחוס, תהא הזכות לאותם אמצעי הגנה הנדרשים מפאת מעמדו כקטין, מטעם משפחתו, החברה והמדינה.

ב. כל ילד יירשם מיד לאחר לידתו ויישא שם.

האתגר העומד בפנינו הנו גדול במיוחד: ליצור בתנאי פתיחה מורכבים תרבות תומכת-זכויות בכלל המגזרים, אשר תאפשר להטמיע את זכויות כל אדם, כך שכל הצדדים במוסדות החינוך יצאו נשכרים מן המעבר לשפת זכויות וכבוד הדדי.